

PRIEDAS

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2006 BALANDŽIO 1 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr.64 (13)

Cinamonu kvepiantys namai

Indija, Putapartis... (Iš dienoraščio)

„...Kiekviena būtybė
yra piligrimas, nesvarbu
žino ji tai ar nežino.
Bhagavata Puranoje,
senajame Šventraštyje,
sakoma, jog visoms
būtybėms lemta sugrįžti
į savo pradžia...“

(Satja Sai Baba, 1979.12.25)

BIRUTĖ MAR

Kai prieš mėnesį vėl grįžusi iš Indijos atsiverčiu savo pirmosios kelionės (prieš porą metų) į Putapartį užrašus, staiga suprantu – kiekvienas nuvykimas į ten bus vis kitoks. Lyg naujas veiksmas gero dramaturgo pjesėje: intriguojantis, kažką nauja suplanuoto (bet per anksti neišduodančio) lemiantis, nenusipėjamas, iš šalies žiūrint kupinas tiesiog egzotiškų ar graudžiai juokingų epizodų, bet... ne be kažin kokio nematomo „vidinio veiksmo“ – prieštaringas, dygus, su slapta potekste, kurią žino tik pats didysis Dramaturgas.

Jau nebeabejoju, jog visi esam tos genialios pjesės personažai – kiekvienas privalantis nugyventi savą piligrimystės istoriją... Ir, nors labai knietį, negalim pagreitinti įvykių ir sužinoti visų Kūrėjo užmačių.

„Vasarą buvau pas Satja Sai Babą“ – net

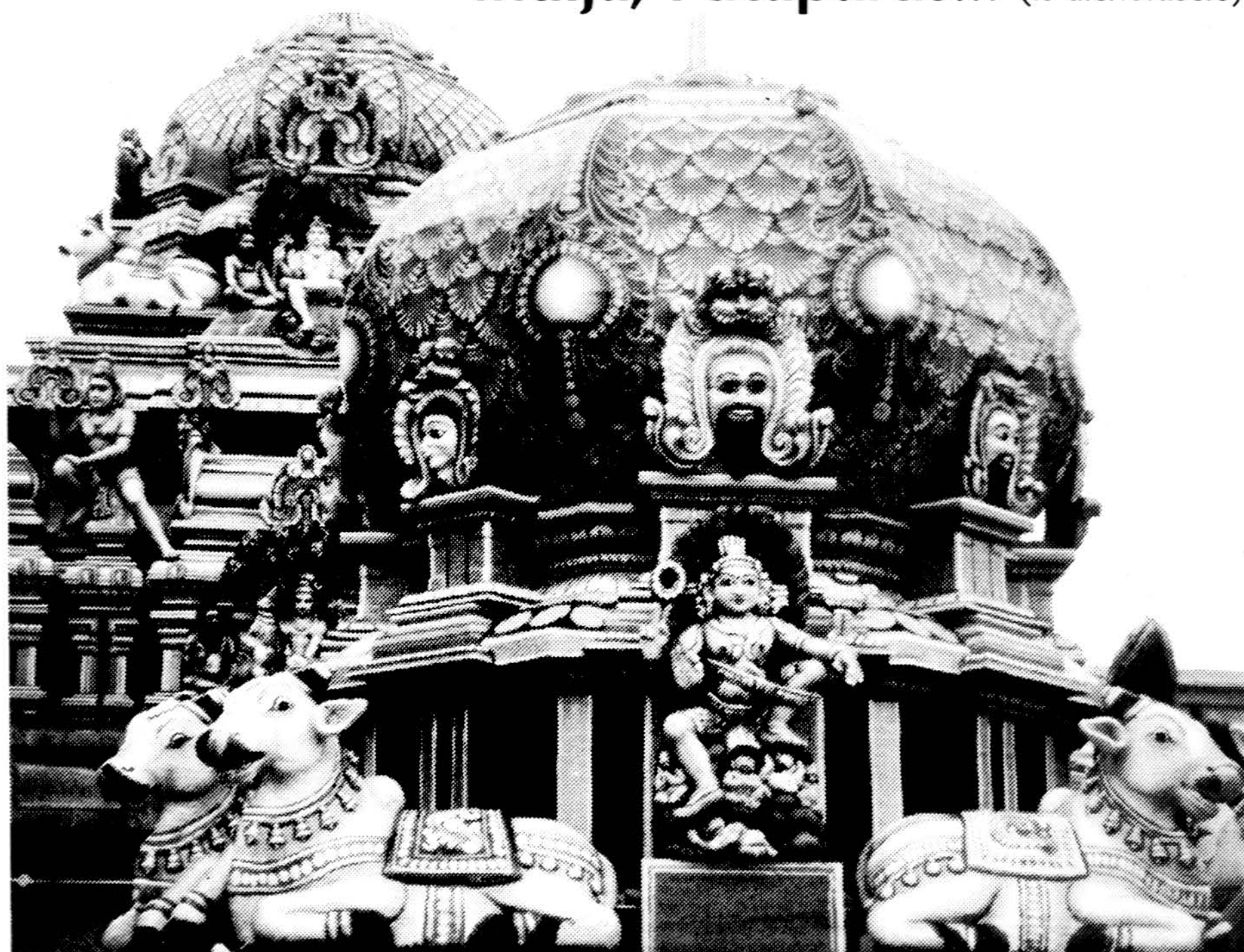
Birutė Mar

smalsu kam nors ištarti; apie tai žino jau daugelis. Dažniausiai Sai Baba – stebukladaris ir magas (ir tokie su šypsena paklausia: „na, tai jis tau ten ką nors materializavo?“), kitiems net – juodasis magas („jis nori žmones suklaidinti, jis spinduliuoja neigiamą energiją“ ir pan.); treči tiesiog numoja ranka („ai, koks ten dar Baba, yra svarbesnių dalykų“), dar kitiems jis – Avataras, Dievas. Bet... „jeigu Dievas – kodėl nesustabdo cunamio, karų, potvynių, kodėl iš numirusių prikelia vieną, o neprikelia kito?“

O Dramaturgas šypsosi. Tartum sakydamas: jūs visi, teigiantys ir neigiantys, su savais tikėjimais, patirtimis, istorijomis – teisūs. Savąja žmogiškos sąmonės tiesa, kuri, pamatysite, keičiasi – gali (turi) keistis...

Šiaip ar taip, vieno iškiliausių Indijos dvasinio gyvenimo asmenybių, nūdienos Avataru pripažįstamo Satja Sai Babos jau prieš penkis dešimtmečius įkurtas Prašant Nilajam Ašramas jo gimtajame Putapartyje, Pietų Indijos kaimelyje – tai vieta žemėje, į kurią plūsta milijonai jau virstanti legenda – vadinama naująja Jeruzale, šventuoju Putapartiu, kur teka šventoji Čitravatri upė, auga Troškimo medis (nuo kurio, sako, Satja Sai Baba vaikystėje žaisdamas materializavęs įvairiausius vaisius bendraamžiams vaikams), kur vyksta stebuklai...

Viskas būtų lyg ir priimtina – jo unikalūs

Indiškų šventyklų bokštai.

dvasinis mokymas, raštų tomų, šventraščių, Vedų, Bhavat-Gytos studijos ir aiškinimai, labdaringa veikla (jo dėka vykdomas „vandens projektas“ Pietų Indijoje – aprūpinami vandeniu šimtai miestelių ir kaimų, statomos ligoninės, mokyklos ir t.t.), jeigu ne tie stebuklai – keistos žmogiška logika nepaaiškinamos materializacijos (vibučio-šventų pelenų, auksinių šventųjų atvaizdų, brangakmenių ir kt.), daugybės tai regėjusių paliudijimai, dienoraščiai, knygos.

Pakelįavus po Rytų šalis, prisilietus jų kultūros ir pasaulejautos, jau žinai – ką mes čia vadinam stebuklais, ten dažnai – realybė; ten nuo senųjų amžių juk – žmogaus mintis yra materijos pradas, galia; garsas OM – stebuklas, iš kurio atsirado pasaulis... Nežemiškų (mūsų akimis) galių ten turi ne vienas.

O Satja Sai Baba nesyk yra sakęs, jog stebuklai skirti „tik naujokams“, jo atėjimas turi visai kitą tikslą: „Pirmuosius 16 metų mano gyvenime vyravo vaikiški žaidimai, kitus 16 metų daugiau stebuklus, įrodančius Avataro prigimtį,

Nukelta į 2 psl.

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

Cinamonu kvepiantys namai • A. Solženycin knygos skaitymai — proga lietuviams priminti apie save • Minint Eduardo Volterio 150 metų sukaktį • Birutė Mar — Eilėraščiai

Indija, Putapartis...

Atkelta iš 1 psl.

kad suteikčiau žmonėms džiaugsmo. Bet jūsų džiaugsmas ir pasitenkinimas yra trumpalaikiai. Turit juos išsaugoti, kad ta nuotaika nuolat jus lydėtų kaip palaima. Po 32 metų jūs vis dažniau matysite mane mokantį klystančią žmoniją ir kreipiantį pasaulį į tiesos, teisingumo, ramybės ir meilės kelią".

Apie tai byloja ir ne viena jo metafora: „Kai kurie žmonės fiziškai yra arti manęs, ir jie perdeda stebuklą, kuriuos padarau, reikšmę... Palyginti su mano šlove ir galybe – tie 'stebuklai' – tik uodai prieš dramblio jėgą, apie kurią jie sukasi". „Išorinei akiai – mano veiksmai stebuklas. Vidiinei akiai – tai mano valia".

Putapartis – ištis keista žemės vieta. Ten viską apverčia: įrodo tau ir priverčia nesyk pagalvoti, kad materializuoti ką nors, paneigti materijos dėsnius – ne didesnis stebuklas už meilės jėgą, galimybę keistis, visų gyvų būtybių kvėpavimą; už sėklą, kurioje užkoduotas visas būsimas gyvenimas, ar žmogaus mintį, tolstant kūnui neišnykstančią, stiprėjančią, besiskleidžiančią savo esmę... Ten esi po truputėlį glūdinamas kaip akmuo – iš lėto tirpdoma tai, kuo netikėjai, ką neigai.

Daugelis grįžę iš ten ima švytėti. Tvirtina sugrąžinę žinojimą, kad būtis gali būti sklaidina džiaugsmo, nebeabejoti, jog gyvenimas ištis tėra sąmonės žaismas, atspindys to, kas tavyje – dažnai ribas pats atsitveri, kaip vaikas smėlio dėžėje, ir tampa savosios teritorijos „gynėju". Bet jeigu sugriautum tas smėlio dėžes juokingas sienas...

Ir dar, „kaip akis negali pamatyti ląstelės ir jai reikia mikroskopo pagalbos, žmogui reikia aukštesnės sąmonės pagalbos, kad suvoktų Jo jėgas. Kadangi mes negalime išreikšti tokių galių, mes negalime neigti jų egzistavimo. Tai būtų tas pat, kaip ir neigti, jog ląstelė egzistuoja."

Prisiminiau save vaikystėje, kai lietui lyjant pašokdavau iš lovos ir per nakt stovėdavau prie lango, bijodama pajudėti – atrodė, tuoj tuoj lietus užtvens namus ir kambarius. Lietus tada atrodė baisus stebuklas – sąmonė nesuvokė, kad lietų sugeria žemė. Arba, kai skrendantys lėktuvai

skrozdavo orą, atrodė – tuoj viskas susprogs, pasibaigs pasaulis...

Grįžtant, žvelgdama į tolstančią šventos Bharatos žemę, nesyk pagalvoju, kokia dalelytė beribės išminties tėra žmogiško žinojimo akimirka – tarsi dvelksmas, tuoj tuoj vėl pasiklisantis erdvėje...

Kaip greit legenda tampa ir Satja Sai Babos gyvenimas bei mokymas (jau dabar jo nežemiškų galių, minčių dėka dauginasi ir transformuojasi neįtikinamiausios istorijos), kaip greitai išminčių, pranašų žodžiai interpretuojami, perrašomi – virsta religija, pasaka.

Ir kaip keista pabūti ten, kur (jei) ta pasaka prasideda čia ir dabar, ne prieš tūkstantmečius.

Satja Sai Babos nuotraukos (kurias retsykiais pamatydavau pas ką nors namuos), nugirstas vardas, istorijos – prieš pirmąją kelionę viskas dar buvo labai tolima. Atrodė, ai, tiesiog kažin kokio indo „pranašo" oranžiniais drabužiais sudievinimas: abejingai praeidavau pro jo atvaizdus, altorėlius – nelyg pro žaismingai naivia „Hare Krišną" procesiją kokioje senamiesčio gatvėje, palaimingais veidais įbrunkanti tau saldų saldų pyragėlį. Numodavau ranka – daug dievų, tikėjimų, kiekvienam savo; yra daug svarbesnių dalykų – gyvenimas daug rimtesnis, liūdnesnis, tragiškesnis, o tie, giedantieji laimingais veidais, šito nesupranta.

Bet vis tiek magėjo nuvykti į tą kraštą – kaip paprastai, labiausiai traukė pati kelionė (visados lyg manojo klajokliško gyvenimo manifestas lydi A. Kamui mintys: „Kelionė – anaipol ne malonumas. Veikia išvėlgčiau joje askezę. Keliaujama kultūros sumetimais, jeigu kultūra suprantama kaip intymiausio mūsų pojūčio – amžinybės pojūčio – ugdymas... Kelionė, toks lyg ir didesnis bei rimtesnis mokslas, padeda mums vėl save surasti") – tai bus pirmas nukeliavimas ne tik į Putapartį, bet ir į Indiją; viskas vienodai įdomu, smalsu – pirmąsyk į stebuklų žemę, į kitokį pasaulį...

Tie stebuklai tada atrodė būsiantis it koks magiškas spektaklis, kitos realybės seansas – buvau prisiskaičius ir apie upių vandenin nubrendančius mirti jogus, kurių kūnai tiesiog ištirpsta erdvėje, virsdami vaivorykštiniu švytėjimu: apie kalnų vienuolynus, meditacijų uolas, atgimstančius šventuosius, atbundančius Budas, apie karmos dėsni ir daugybę mūsų gyvenimų; girdėjus ir apie Satja Sai Babos stebuklingas materializacijas.

Nežinau net, ar tikejau tomis istorijomis.

Bet prieš pat išvykstant išgirdau pasakojimą apie italą, viską turėjusį šiame gyvenime, ir staiga apakusį – vykusį į Indiją pas Satja Sai Babą, susigražinti regėjimo. Tas aklasis nepraregėjęs, tačiau, pasak jo, sutemusiam jo gyvenime atsiradus kita šviesa.

Tuomet tikriausiai pasąmoningai nujaučiau ir kelionės tikslą

Indiška šeima.

– kitos šviesos link; ir pradžioje keliavau nepaleidžiama to italo paveikslo, galvojau, parašysiu apie jį filmo scenarijų: metaforiška aklojo kelionė tamsoje, į viltingą nežinią, į Indiją. Užmerktomis akimis. Aklo žmogaus pojūčiai – kvapai, garsai, skoniai, prisilietimai...

Pirmomis dienomis, išlipus iš lėktuvo ir atsidūrus neįmanomai klaidingose (tada atrodė) dvokiančiuose Bangaloro „viešbučiuose", nubudavau septintą rytą ant kokios dėžės – „lovos", kur neįmanoma ilgiau nei kelias valandas užsnūsti, ir dar gulėdavau užmerktomis akimis valandėlę, mėgindama išvaizduoti, kaip jautėsi tas aklasis italas, atsidūręs šiame intensyviame nežinomybės pasaulyje... Ir koks tas pasaulis jam turėjęs atrodyti neįmanomas: patirdavau būseną, lyg būčiau uždaryta juodam avily ar krantinčio krioklio srovėje – už kambario sienos žemyn riedančių šiukšlių, kanalizacijos vamzdžių garsų muzika, sugedusio praustuvo ir dušo čiaupo lašėjimas tualete, mašinų užesys, rikšų riksmas, monotoniški pardavėjų balsai, kūdikų klykimas.

Atsimerkus atplūsdavo tokia intensyvi šviesa ir spalvos – tenykštės užgriuvusios kasdienybės nuotraukos (nors neišryškintos, likusios dienoraščio nuotrupomis užrašų knygelėje) atrodė tarsi magiški kažkada susapnuoti paveiksai. Visas pasaulis virto spalvų, garsų, kvapų chaosu.

Jau pirmomis dienomis (kurios, nors ir visai nereikšmingos, bet visados – savotiškas naujos kelionės kamertonas) mėginau priprasti (suprasti), kad esu, kaip tas aklasis, atsidūrusi spalvotame kitos šviesos pasaulyje, Indijoje... Kaip ant delno. Nušviestame (nušveistame) saulės. Kuriam – švytintys, nors ir nieko neturintys žmonės. Kur gimsta, rodos, tik patys luošiai kūnai. Ir laimingi sau gyvena (vėliau suprasiu: moka tiesiog gyventi) dvokiančiose, purvinose gatvėse. Plauna sau margaspalvių drabužių audekus, daužydami juos į akmenis, ant sraunių Indijos upių krantų.

Kitos realybės (jau nuo pat pradžių – šventos, šventesnės, švenčiančios?) gūšiai užklups dar nespėjus nukeliauti į Putapartį... Lyg galinga „uvertiūra", užplūstanti kontrastingiausiais garsais ir ritmais, gelių ir mėšlo dvelksmu –

jazminų vainikai, parduodami tarsi vaisiai gatvėse;

jazminų puokštės moterų plaukuose, ant išmargintų jaučių ragų, vežimų, karvių „karūnų", rikšų stogų;

barstančių gatvėmis žiedlapius žmonių keistos procesijos: pilnais gelių maišais, paskui barškančius automobilius (gal vestuvės?);

šventos perkarę karvės, braidančios po savo garuojantį mėšlą, jų šilto mėšlo pėdomis už rankų vedami benkartai vaikai, strypčiojantys luošiai gandro plonumo kojomis, elgetos ir vaisių pardavėjai, į laikraščius vyniojantys pernokusius bananus ir vynuogių kekes;

eilės prie dievų altorėlių tiesiog palei gatves,

smilkalų dvelksmas ir iš magnetofonų sklindantis maldų įrašai;

eilės prie mažų astrologų kioskelių ar pakele ant šaligatvių išsidrėbę „astrologai“ po skėčiais nuo saulės;

moterys, susisupusios į margaspalvius sarius, tiesiog plaukiančios gatvėmis – lyg karalienės ir elgetos sykiu; blizgantys, tamsiai raudoni raganiški taškai jų tarpakiuose;

vyrai – basi, liesi, jų daugybė, purvinose užeigose, abejingai voliojantys ryžius rankomis, gulinėjantys ant žolių platanų skresgatviuose, lūkuriuojantys palei gatves ir, rodos, visą gyvenimą nieko neveikiantys – tiesiog prieš save žvelgiantys;

vaikai, lekiantys būriais iš visų skersgatvių, panašūs į zaidžiančius, puolančius šunčius, tampančius sijeną, rankinę, kvatodami klykaujantys savo skardžiais balsais turbūt šimtąsyk per dieną kiekvienam sutiktam kartojamą dainelę: „chocolate-chocolate-ice cream-one-rupie-one picture-picture-...“

Kelios dienos klajojant po Bangalorą, Pietų Indijos didmiestį... Ta užgriuvanti masė žmonių, gyvenimas tarsi kokioje kaulų krūvoje, tūkstančių kūnų ir dvasių sukury. Stotys, stotys, stotys (atrodo, stočių kvartalai čia niekada nesibaigs), beribė smarvių-kvapų-smilkalų amplitudė, mašinų ir rikšų užesys, balsų jūra... Degalų dūmų pliūpsniai į veidą. Neišsipildžiusių svajonių-nuovargio-skubėjimų-laukimo prisisunkęs, sutirštėjęs oras. Keleiviai su ryšuliais, valandų valandas besikratantys traukiniais ir autobusais, sukniumbantys ir išsivemiantys tiesiog po kojomis; prašantys gurkšnio vandens iš butelio; tarp jų – besiiriantys rankomis bekojai. Ko tik nesiūlantys prekeiviai (šukos-veidrodėliai-pieštukai-sagės-ant galvų pntinėse sukrasti ananasų ir agurkų desertai su aštriaisiais prieskoniais), nenuspėjamai naivūs, kaip gudraujantys vaikai – apžiūrinėja tave nuo galvos ligi kojų, gali priėję paglostyt, paliesti plaukus.

Atrodo, pačią pirmąją dieną tave tiesiog sunaikina, nebetenki vardo nei praeties, ištirpsti aitrių kvapų ir saulės rusenime, tarp milijonų kitų. Tartum skęstant, norisi instinktyviai „griebtis šiaudo“, bet tuo pat metu – nesipriešinti (intuityviai juntant – kitaip neištversi), šypsotis, kaip visi tie kitokio pasaulio personažai, nelyg kokie charakteriniai Guliverio nuotykių karalystės herojai – perkarę pasenę „balerinos“, it mirštančios gubės teisiančios rankas nukapotais pirštais, krūvos aplink lakstančių vaikų; gandrakojai nešikai, bekojai elgetos, būrėjai, jogai, gidai ir t.t.t. – visi jie, tarsi kvatojantys iš tavo įpročių ir akimirksniu toli toli paliekančios saugios būties, žvilgsniais sako: tau belieka vienintelė išeitis (išmintis) – pasiduoti, šypsotis, būti čia...

Tas pirmąsias dienas, nors ir šypsaisi, bet turbūt labai graudžiai atrodau, pvz. ragaudama užsakytas „salotas“ – atneštą kalną supjaustytų svogūnų metalinėje lėkštėje; ar likus naktį „viesbutyje“ it kokiame dvokiančiam rūsio karste, kurį durininkas tiesiog papurškęs dezodorantu, paslaugiai paklausia: ok? Net pirmąsyk pabudus tame „karste“ – įtempus visas savitaigos galias ir žvaliai tardama „labas rytas“ dulkėtam indiškam veidrodžiui rožiniais rėmeliais, liūdama po šaltu „dušu“ iš guminio čiaupo... Ar tarp daugybės žmonių ir šventų karvių laukianti pirmo indiško autobuso šiukšlėmis nuklotoje miesto aikštėje su lakonišku užrašu „Bus station“, o paskui pakliuvus į jį it tikrą mėsmaį; ar kelio posūkyje pamačius vairuotojams skirtą užrašą – kelio ženklą: Būk atsargus! Jis laukia tavęs rojuje...

Belaviruojant gatvėje tarp daugybės rikšų eilių (kai su žemėlapiu rankose mėginu pradėti ekskursiją po šventas Bangaloro vietas) tuoj pripuola vienos jų savininkas: „Iskorn Temple, madam? Come

Grijtant, žvelgdama į tolstančią šventos Bharatos žemę, nesyk pagalvoju, kokia dalelytė beribės išminties tėra žmogiško žinojimo akimirka – tarsi dvelksmas, tuoj tuoj vėl pasklisiantis erdvėje...

come!” ... Nespėjus pasprukti, barškanti jo rikša jau rieda kažkur į miesto pakraštį. „Ten žibintai daug žibintų, šiandien Žibintų šventė – very nice, very very nice...” – vežikas gestikuliuoja rankomis ir akimis taip, lyg ten šįvakar apsireikštų stebuklas.

Prakaitas žliaugia, kyla besišypsodama sukančius dantis į Iskorn budistų šventyklą, stūkšančią kaip didžiulis spalvotas sfinksas kalvos viršūnėje – saulės nušviestais laiptais (šimtas aštuoni laiptai į kalną – tiek, pasak jų, trunka kelias link Dievo) link auksinių šokančio Krišnos figūrų.

Tūkstančiai rikiuojasi papėdėje, lyg kokioje ilgoje čiurlioniškoje (tik indiška spalvotoje) procesijoje, žemai prie vartų palieka batus ir daiktus (sunku patikėti, kad grįžus atrasi būtent savuosius toje daugybėje kabančių sunumeruotų drobinių maišų, gražinus numerėlių), prieš kildami papėdėje panardina kojas į tekančią šaltinio vandenį (kad srauni srovė suvilgytų, rodos, ne tik kojas, bet nuskaidrintų pagaliau visą būtį) ir kyla basomis į kalną – aitrių smilkalų, vėjo kryptimi...

„Hare Krišna Hare Krišna – Krišna Krišna Hare Hare – Hare Rama Hare Rama Rama Rama Hare Hare – ...“ visų lūpos mechaniškai chorą kartoja jau nesyk girdėtą „dainelę“... Ir turbūt pirmąsyk suvoki, kad tai malda, kurią tie žmonės tarsi užkalbėjimą šnabžda su kiekvienu laipteliu (jie tiki, kad šios mantros kartojimas padės pasauliui susigrąžinti prarastą taiką, harmoniją); kad tai – Ramos ir Krišnos vardai, tenykščiams tokie pat artimi kaip mums – mūsų šventųjų. Vėjas neša tolyn žemę užkalbančius balsus, kūnai sukniumba prieš kiekvieną vis kito Budos pavidalo altorėlį (Dievų stotis) pakelėje į kalną –

suskeldėję nuo saulės tų žmonių rankos, grakščiai tiesiančios aukas (lėkštes su kokoso vaisiais ir gėlemis), veidai, liečiantys akmenyje iškaltais dievų pėdas, žingsniai ratu aplink viršukalnę sustingusias dievybes; virš šventyklos klykaujantys varnų pulkai...

Tupiu kaip tos varnos viršūnėje ant akmens,

valgau bananų košę – dar labai labai pasaldintą – iš palmės lapo dubenėlio (apejus šventyklą, šalia esančioj indiška margaspalvė menėj dalinama saldutėliai valgiai – „dvasiai skirtas“ maistas, prasadas). Ir tik tuomet, aukštai (vėjas nupučia visą nepažįstamo, neaprepiamo miesto užesį ir triukšmą, nuovargį, prieštaras) užmirštu viską kas buvo, užmirštu save... Gražu. Keista. Karšta. Dar nežinau, kam visa tai, ką visa tai reiškia, ko čia atvažiuau?

Rytoj būsiu Putapartyje...

Kažkoks iki ausų besišypsantis indas prisėda šalia – irgi valgo, nenuleisdamas nuo manęs akių. „O kai sutems, šventyklą uždegs šimtus žibintų, – sako, lyg prieš tai jau būtume ilgai kalbėję ir seniausiais pažįstami, – bet aš tai jau neisiu, už įėjimą čia brangiai reikės mokėti. Tik pabūsiu, kol saulė nusileis“.

Ir ilgai tiesiog žiūri į virš dulkino miesto dangaus tvyrantį raudoną saulėlydį.

Vis grįžtanti mintis tą vakarą (vėl panirus į stočių smarvę, vaikštinėjant po dvokiančius Bangaloro kiemus): atkeliavau ten, kur dievų – žmonių pasauliai neatitverti jokia riba. Indišku smilkalų ūke skendinčių lūšnų neatskirsi nuo šventyklėlių – pro atvertas duris matyti gultas, stalias, keli puodai, altorius, šventųjų nuotraukos – viskas, visi jų namai...

O gal jiems kitaip tiesiog sunku būtų ištverti, be tikėjimo, kad visas šis skurdas laikinas, kad jau nesyk čia buvom, kad vėl kitaip sugrįšim? Tikriausiai todėl pirmąsyk tave pamatę, tie nepažįstami žmonės žvelgia lyg į artimą – tiki, kad vėl susitiko savo praėjusio gyvenimo brolių, seserį, vaiką?

Gal čia gimsta jau daug ko išmokę sielos? Jau žinančios, kad šį tarpsnį tarp gimimo–mirties atėję tik mokyti nusimesti savo troškimų audeklus, nutrinti laikinas vardų ir formų ribas, pasak senovės Vedų, „kad pakiltų laipteliu link kitų, amžinesnių planetų, kur mūsų gyvenimai truks dešimtis tūkstančių metų“...

Stoties užėjo šalia prisėdus indė gardžiai

Nukelta į 7 psl.

Prasanti Nilayam šventykla.

A. Solženycyn knygos skaitymai — proga lietuviams priminti apie save

MONIKA BONČKUTĖ

Chicago Public Library jau dešimtą kartą organizuoja mero Richard M. Daley remiamą renginį „One Book, One Chicago“. Šios akcijos tikslas – paskatinti miesto gyventojus tuo pačiu metu skaityti tą pačią knygą, o perskaičius susirinkti į artimiausią viešosios bibliotekos skyrių ir knygą kartu aptarti.

Diskusijos vyks visą pavasarį kone kiekviename bibliotekos skyriuje, dėl konkretės dienos ir laiko galite kreiptis į artimiausią viešąją biblioteką arba apsilankyti internetiniame puslapyje www.chipublib.org.

Šiemetiniams skaitymams pasirinkta knyga – Nobelio premijos laureato, žymaus rusų disidento Aleksandr Solženycyn *One Day in the Life of Ivan Denisovich* (Odių dienų Ivana Denicovičia). Šis pasirinkimas savaip svarbus ir lietuviams. Kaip žinome, Lietuvoje turbūt nėra šeimos, kuri vienaip ar kitaip nebūtų buvusi paliesta sovietinio gulago. Ši pirmą kartą 1962 m. literatūriniam žurnale *Novyj mir* pasirodžiusi apysaka viso A. Solženycyn gyvenimo bei kūrybos kontekste atskleidžia tragišką ir drauge ironišką rašytojo likimą. Sistemos garbintas ir iškeltas, rašytojas ilgai buvo jos pasmerktas ir paniekintas. Asmenybės ir kūrėjo sąmonėjimas buvo atvirksčiai proporcingas jo naudingumui sovietiniam režimui.

A. Solženycyn gimė 1918 m. Kislovodsko mieste. Baigęs mokyklą, jis, kaip Stalin stipendininkas, lankė Rostovo universitetą, kur studijavo matematiką bei fiziką. Tačiau didžiąją laisvalaikio dalį užėmė rašymas. Studijuodamas būsimasis disidentas susipažino su Natalija Rašetovskaja, kurią 1940 m. vedė. Baigusi studijas pora persikėlė į atokų Morozovodsk miestelį, kur abu mokytojavo. 1941 m. A. Solženycyn buvo pašauktas į frontą, kur tarnavo iki pat 1945 m. Už drąsą būsimasis rašytojas buvo apdovanotas Raudonosios žvaigždės bei Didžiojo tėvynės karo ordinais.

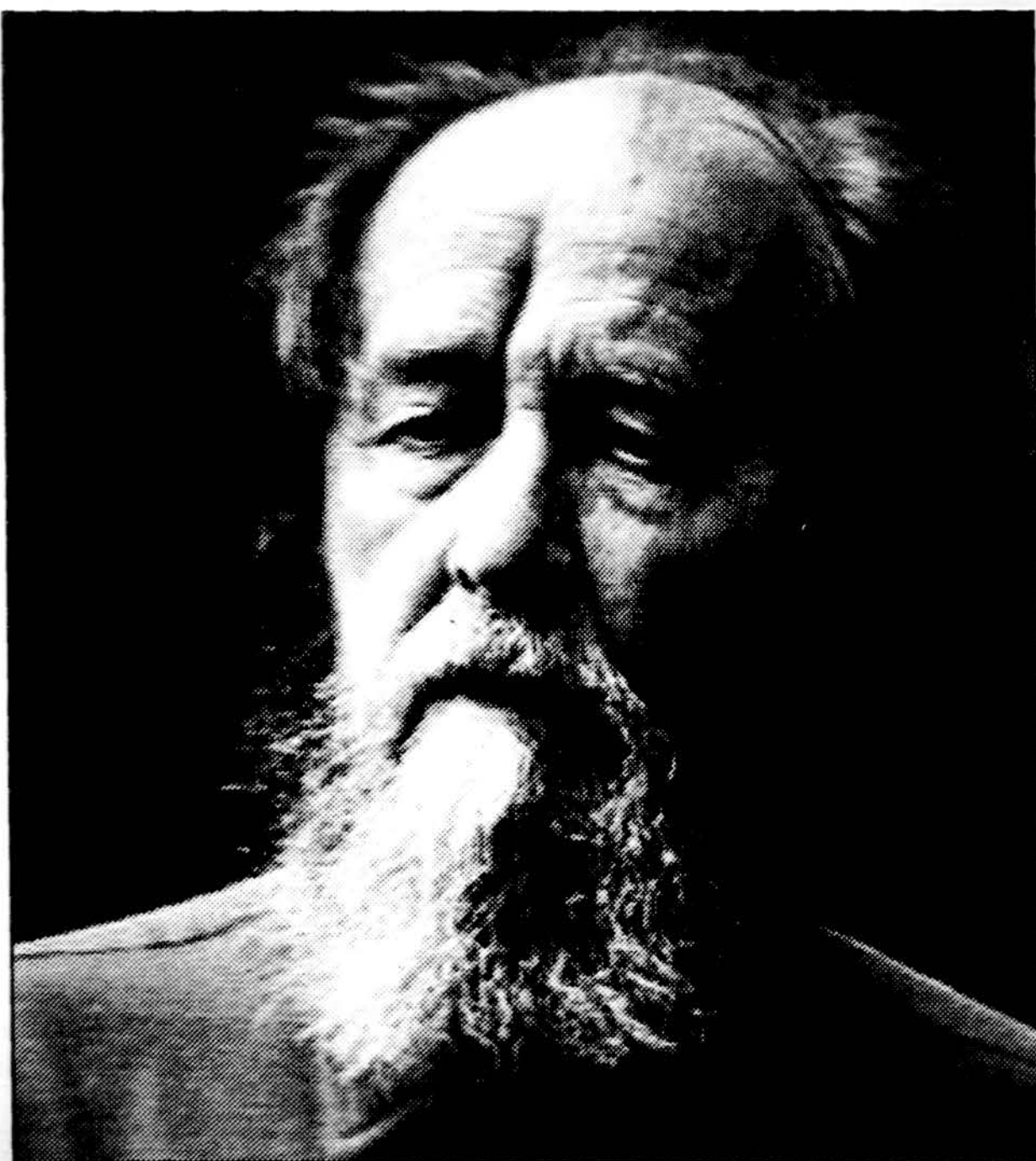
Mazdaug čia ir baigėsi A. Solženycyn „flirtas“ su vis žiauresnėmis sovietų valdžia. Tais pačiais 1945 metais, vos tik grįžęs iš fronto kareivis buvo suimtas, kurį laiką laikytas Maskvos kalėjime neperdavus jokių žinių apie jį šeimai, galiausiai skubiai nuteistas ir paskubomis išsiųstas į vieną iš „pataisos darbų kolonijų“ netoli Maskvos. Pagrindinis įkaltis – laiškas draugui, kuriame rašytojas kritikavo Stalin. Taip pat atlikus kratą rašytojo namuose buvo rasti jo užrašai, kuriuose jis irgi neišvengiamai atsiliėpė apie valdžią.

Lageryje A. Solženycyn praleido aštuonerius metus. Savo patirtis sovietiniame gulage jis ir aprašė minėtoje apysakoje *One Day in the Life*

of Ivan Denisovich. Vėliau – didelio formato sovietinio gulago istorijoje, išgarsinusioje rašytoją visame pasaulyje, angliškai verčiama kaip *The Gulag Archipelago* („Archipelag gulag“, 1973).

One Day in the Life of Ivan Denisovich kaip vieni iš svarbesnių šalutinių personažų veikia ir du estai bei vienas latvis, probrėkšniais minimi ir lietuviai. Nedidelės apimties tekste A. Solženycyn atskleidžia sovietinės gulagų sistemos žiaurumą, nuolatinį režimo tarnų dviveidiškumą ir neteisę bei žiaurumus, su kuriais kasdien turėjo susidurti dažniausia visiškai niekuo nenusikaltę Rusijos, o taip pat ir imperijos neteisėtai aneksuotų šalių piliečiai.

One Day in the Life of Ivan Denisovich pirmą kartą Rusijoje buvo išspausdinta gavus asmeninį Nikita Chruščiov leidimą – kitaip tais laikais ir būti negalėjo. Pradėjęs šiek tiek tokias valdymo reformas, N. Chruščiov, kaip žinia, visų pirma pasmerkė Stalin, tad A. Solženycyn knyga jam iš pradžių pasirodė esąs neblogas ideologinis įrankis. Vėliau savo atsiminimuose N. Chruščiov teigė, kad leidimas spausdinti A. Solženycyn knygą buvo „didelė klaida“. Autokratiškasis Sovietų sąjungos vadovas netruko suvokti, kad A. Sol-

Aleksandr Solženycyn

William Sokolenko nuotr.

ženycyn savo veikale pasisako ne asmeniškai prieš Stalin, bet prieš laisvės ir demokratijos stokojantį sovietinį režimą.

A. Solženycyn knyga netrukus buvo uždrausta, nors *Novyj mir* numeris, kuriame pirmą kartą pasirodė apysaka, buvo parduotas rekordiniu 1 mln. egzempliorių tiražu ir trumpam tapo literatūrine bei kultūrine sensacija.

1970 m. A. Solženycyn buvo apdovanotas Nobelio literatūros premija, tačiau, bijodamas galimo susidorojimo tėvynėje, į apdovanojimų ceremoniją nevyko. Tačiau jis nepasidavė partijos spaudimui apdovanoji-

mo atsisakyti – tiesiog priėmė jį tylomis.

Uzdraudus *One Day in the Life of Ivan Denisovich*, A. Solženycyn nenustojo rašęs disidentinę literatūrą bei dalyvavęs antisovietinėje pagrindinėje veikloje. Po to, kai Vakaruose pasirodė pirmasis *The Gulag Archipelago* leidimas, 1974 m. rašytojas buvo areštuotas ir nuteistas kaip tėvynės išdavikas. Jam buvo atimta Sovietų Sąjungos pilietybė, iškart po to rašytojas išsiųstas iš šalies. A. Solženycyn pabėgo į JAV, kur apsisėtojo Vermont. Disidentui buvo suteikta amnestija ir grąžinta Rusijos pilietybė tik 1990 m., valdant Michail Gorbaciov. 1994 m. A. Solženycyn grįžo atgal į Rusiją, kur ir gyvena iki šiol (Maskvoje).

Renginio „One Book, One Chicago“ plakatas.

The Gulag Archipelago skaitymai bei šios knygos pagerbimui skirti renginiai tuo pačiu metu vyks ir Maskvoje, kuri, kartu su Čikaga, dalyvauja „miestų – seserų“ programoje. Reikia tikėtis, kad šie renginiai dar kartą primins, koks žiaurus buvo Stalin režimas – ne tik pavergtoms tautoms, bet ir savos šalies piliečiams. Kaip žinia, Rusijoje Stalin iki šiol vertinamas gana pozityviai, nemažai šios šalies piliečių jį laiko nacionaliniu didvyriu, kai tuo tarpu Lietuvos ir jos kaimynių okupacija vis dar neigiama dabartinės oficialiosios Maskvos.

Lietuvių dalyvavimas A. Solženycyn apysakos skaitymuose bei diskusijose Čikagoje taip pat galėtų prisidėti prie informacijos sklaidimo apie 50 metų trukusią Lietuvos okupaciją, Rusijos vykdytą tautos genocidą bei agresyvią šiuolaikinės Rusijos vykdomą užsienio politiką. ☒

B I R U T Ė M A R

PIANINO PAMOKOS

tyliau, tyliau, tyliau,
dar tik pradžia,
pati garsiausia vieta dar bus,
kitame puslapyje,
iki jos dar toli - - -

keista,
kartais vėl susapnuoju -
tuščia mokyklinė salė,
juodas fortepijonas,
rytoj koncertas

sėduosi,
pakeliu juodą dangtį -
kaukšteli, krūpteli stygos
(mažutės rankos,
balti prieš koncertą išlyginti
rankogaliai,
sušalę slysteli pirštai...)

ir taip bijau suklysti,
paspausti ne tą klavišą,
užmiršti kairės rankos temą
skambant dešinei

keista,
kai tiek jau klavišų -
ne taip,
per grubiai, per staiga - - -
kai tiek akordų -
ne taip,
praleidus kažkurį balsą, perlaikius
- - -

kai tiek stygų -
ne taip, susipynusių, nutrūkusių -
- -
tiek pauzių -
neišlaikytų, perlaikytų, tuščių - - -

ir tos pamokos jau - nie tik piani-
no pamokos
ir viskas, rodos, seniai išmokta
atmintinai
viskas jau atrakinta
raktais - smuiku, bosu, širdies

širdies bėgiais, linijom, pen-
klinėm,
kurių nebeužtenka kai kyla
pasažai
ligi paskutinio, balčiausio ---

kada garsai tarsi paukščiai
krinantys nuo viršūnių,
šokantys ant sniego

kada jau basomis per sniegą
baltais ir juodais klavišais

tyliau tyliau tyliau - - -

2003

Meditacijos medis Putapartyje.

IŠ „TYLOS VĖRINIŲ“ ATMINTYS

1.
nesibels, nesibraus įeit,
negrūmos, kaip gyvent
nemokys

tik laiko piršteliais
raukšlėtais
perbrauks per plaukus

ir vėl kažkur pradings

už devynių mylių,
devynių gyvenimų

2.
laiko pirštai palies lango
stiklą
už kurio, tarsi naktį
lietaus
praeivė stovės - - -
susigūžus
mažutė

į tave panaši pasirodys

kuri temstant buvai jau
kuri švintant dar būsi
...

priglus koks voras
ar karvytė Dievo
kad pakuždėtų
tu laiminga

priglus žmogus,
kuždės
koks nelaimingas
esu, padėk
...

pakils vėl virš balto ir

virš juodo

jau nebylė - iš ten
regės kaip rūbas
vėl virsta tyliai vande-
niu ir smėliu

kaip mintys, likę ten -
nakties drugiai -
įsivelia kažkam į
plaukus

kažkas nubudęs žino
vėl
...

tik mirksnį drugio
virš tėvo sodo švin-

tančio
esi
...

ruduo

išminties smiltys
auksinės
nuo medžių krinta

nieko gražesnio
už gelstančio laiko
tylėjimą

traškesį lapų
sielų
žingsnių

tik pasivaikščiot
išėjusių
...

Nuoširdus Lietuvos mokslo ir kultūros barų talkininkas

Minint Eduardo Volterio 150 metų sukaktį

LIBERTAS KLIMKA

Mūsų tautos kultūros istorijos tyrinėjimuose ypatinga vieta priklauso profesorui Eduardui Volterui. Jo vardas neatšiejamas ir nuo lietuviškojo aukštojo mokslo tapso. Šis archeologas, etnografas, tautosakininkas, bibliografas, senosios raštijos tyrinėtojas ir muziejininkas gimė 1856 m. kovo 18 d. Rygoje, vaistininio šeimoje. Tyrinėtojo darbui buvo puikiai pasiruošęs: studijavo Leipcigo, Tartu, Maskvos, Charkovo universitetuose. Pirmąjį savo mokslinį darbą parašė dar būdamas studentu, 1877 m.: tai studija *Apie latvių tautosaką*. 1883 m. Peterburgo universitete apgynė disertaciją *Gramatinės giminės tyrinėjimai*, parašytą profesorui A. Potebniai vadovaujant. Gavęs slavų filologijos magistro laipsnį, kalbotyros žinias gilino stažuotėse Vienoje, Prahoje, Belgrade, Zagrebe, Karaliaučiuje. O dažną vasarą praleisdavo Lietuvoje, rinkdamas tautosaką iš kaimo žmonių, domėdamasis senovės paminklais. 1883 m. vasarą E. Volteris aplankė Maząją Lietuvą.

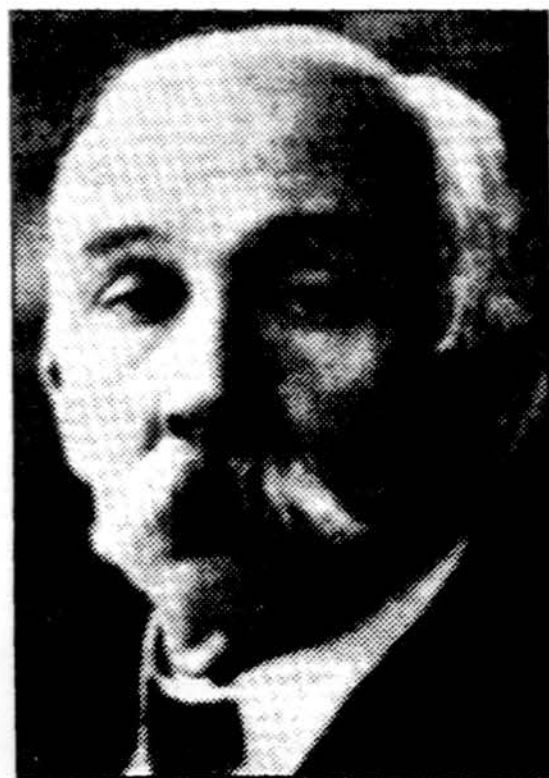
Tyrinėtoją ypač domino šeimos papročiai ir kalendorinių švenčių

tradicijos. Susipažinęs su Karaliaučiaus profesoriumi A. Becenberge, gavo iš jo pirmąsias archeologijos pamokas. 1885 m. E. Volteris tautosaką rinko Švenčionių krašto kaimuose. Kitų poros metų vasaromis jis keliavo per Žemaitiją, užrašinėdamas legendas apie garsesnius piliakalnius, domėdamasis M. Valančiaus, S. Daukanto gyvenimu ir darbais. 1887 m. E. Volteris surado tik iš istoriografinių šaltinių žinomą Apulės piliakalnį, kurio archeologiniuose tyrinėjimuose vėliau jam teko ir dalyvauti. Peterburgo archeologinės komisijos pasiūstas 1888–1889 m. mokslininkas rinko žinias apie pietinės Lietuvos dalies proistorės paminklus. Tais metais jis ir pats ištyrė 210 senkapių. Tik bėda, kad nemėgdavo rašyti išsamių ataskaitų, o ir jo kasinėjimų brėžiniai toli gražu nėra detalūs. Priekaištauti sunku, nes archeologijos mokslas tuomet dar nebuvo suformulavęs griežtesnių metodikos reikalavimų. Šiose ekspedicinėse kelionėse E. Volterio užrašyta per tūkstantį pasakų, trys šimtai dainų, pora tūkstančių smulkiosios tautosakos. Tai tikrai svarus indėlis, papildantis mūsų tautos dvasinių turtų lobyną. Ir laikmetis, kuriuo E. Volteris rinko tautosaką, buvo ypatingas; amžių riba – tai tas slenkstis, nuo kurio

prasidėjo labai spartus kaimo kultūros nykimas.

Gera užsirekomendavęs savo etnografiniais straipsniais, tyrinėtojas 1886 m. buvo pakviestas dėstyti į Peterburgo universitetą. Skaitė privatdocento teisėmis bibliografijos, lietuvių ir latvių archeologijos, etnografijos, lyginamosios gramatikos ir dialektologijos bei kitus kursus. Tarp jų būta labai specialių kaip, pavyzdžiui, paprotinės lietuvių teisės. Nūdienos etnologų studijos tokių nesiryzta įsivesti...

Nuo 1894 m. E. Volteris kartuėjo ir Rusijos Mokslų bibliotekininko pareigas, ypač rūpindamasis leidinių privalomojo egzemplioriaus komplektavimu. Gausindamas bibliotekos rankraščių skyrių, Karaliaučiaus archyve aptiko XIII–XIV a. kryžiuočių ordino šnipų sudarytus kelių per Žemaitiją ir Lietuvą aprašymus. Nufotografavo tekstus, paskelbė Archeologinės komisijos darbų leidinyje. Šiuose aprašymuose daugelis mūsų gyvenviečių paminėtos pirmą kartą. Dar didžiulis tyrinėtojo nuopelnas mūsų kultūrai – parengti pirmųjų lietuvių raštijos paminklų leidiniai. Tai M. Daukšos *Katekizmas* (1886 m.) ir dalimis spausdinta, paruošta kartu su garsiuoju kalbininku F. Fortu-

Eduardas Volteris.

natovu, *Postilė* (1904, 1909, 1927 m.), taip pat *Lietuviška chrestomatijs* (2 dalys, 1903–1904 m.). Mokslininkas redagavo ir M. Miežinio *Lietuviškai-latviškai-lenkiškai-rusiškai žodyną*, kuris buvo išspausdintas 1894 m. Tilžėje. Šie darbai, nors ir skirti akademinėi bendruomenei, prisidėjo prie lietuviškos spaudos draudimo atšaukimo. Panaikinus tą draudimą, E. Volteris buvo paskirtas knygų cenzoriumi. Nesureikšmindamas savo oficialios padėties, visokeriopai skatino lietuvių kultūrinį atbudimą. Jo iniciatyva prie Rusijos geografijos draugijos buvo įsteigta lietuvių ir latvių komisija, kuri turėjo rūpintis šių tautų istorijos, kalbos, tautosakos, etnografijos tyrinėjimais.

Medžiagai rinkti ekspedicijose E. Volteris parengė specialias anketas. Tikriausiai ne be jo pastangų į šią veiklą įsitraukė A. Baranauskas, S. Baltramaitis, J. Basanavičius, P. Kriaučiūnas ir kt. E. Volte-

Nukelta į 8 psl.

Kazimieras Barėnas

1908-01-12 — 2006-03-17

2006 m. kovo 17 d. po ilgos ir sunkios ligos eidamas 99-uosius metus Londone mirė rašytojas, redaktorius, leidėjas Kazimieras Barėnas.

Kazimieras Barėnas (tikroji pavardė Barauskas) gimė 1908 sausio 12 dieną Stanionių kaimo vienkiemyje, Panevėžio rajone, mokėsi Paįstrio lietuviškojo pradinėje mokykloje, vėliau Panevėžio berniukų gimnazijoje. Gabų kūrybai mokini, G. Petkevičaitė-Bitė, J. Vitkauskas, ypač J. Lindė-Dobilas, skatino rašyti. „Meno kuopos“ susirinkimuose gimnazistas skaitė savo kūrybą, 1928–1929 m. buvo išrinktas „Meno kuopos“ valdybos pirmininku. Nuo 1926 m. pirmi Kazimiero Barėno eilėraščiai, trumpi prozos bandymai, straipsniai pasirodė *Panevėžio balse*, *Kultūroje*, *Žaizdre*, *Varpe*, *Lietuvos aide*.

1929 m. baigęs gimnaziją Kazimieras Barėnas išvyko studijuoti į Kauną, 1933 m. baigė Kauno Vytauto Didžiojo universiteto lituanistikos ir pedagogikos studijas. 1930–1943 m. dirbo universiteto administracijoje, bendradarbiavo spaudoje. 1944 m. dirbo *Ateities* dienraščio redakcijoje.

1944 m. baigiantis karui pasi-

traukė į Vakarus. Kurį laiką gyveno perkeltųjų asmenų stovyklose Vokietijoje. Čia visą energiją taip pat skyrė spaudos darbui, Berlyne dirbo savaitraščio *Lietuviai* redakcijoje. 1947 m. persikėlė į Didžiąją Britaniją, vėliau į Londoną.

Gyvendamas svetur Kazimieras Barėnas rūpinosi lietuviška spauda, dalyvavo visuomeninėje ir kultūrinėje Didžiosios Britanijos lietuvių veikloje. Nuo 1957 iki 1973 m. rašytojas dirbo laikraščio *Europos lietuvis* redaktoriumi, vadovavo „Nidos knygų klubo“ leidyklai, parinko spaudai ir suredagavo apie aštuoniasdešimt knygų, leido almanachą *Pradalė*, ruošė ir vėliau išleido informacinę – istorinę apybraižą apie Britanijos lietuvius. Vertė į lietuvių kalbą J. Steinbeck, V. Faulkner, J. Hilton, pats daug rašė. 2000 m. ėmėsi redaguoti naują mėnraštį *Britanijos lietuvių balsas*.

Kazimieras Barėnas – penkių novelių knygų ir keturių romanų autorius. Tai novelių rinkiniai *Giedra visad grįžta* (1953) *Karališka diena*

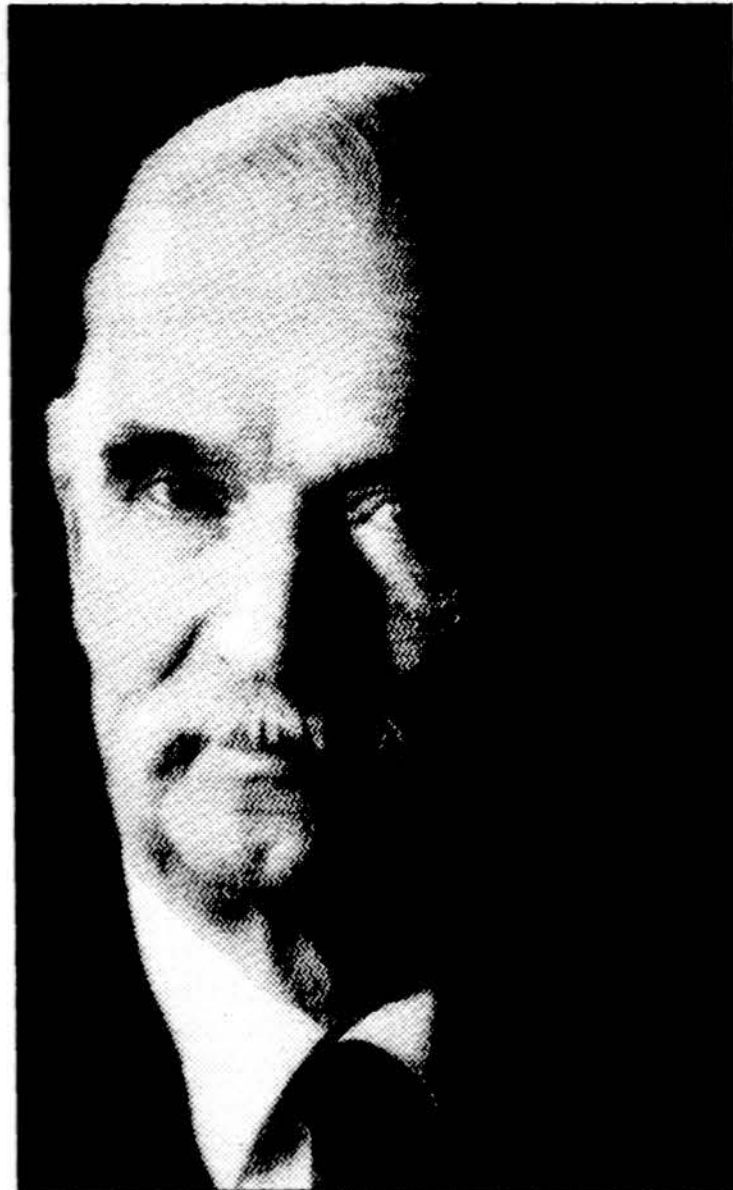
(1957), *Atsitiktiniai susitikimai* (1968), *Kilogramas cukraus* (1978), *Patį apatinę pakopa* (1991), romanai *Tūboto gaidžio metai* (1969 m.), *Dvidešimt viena Veronika* (1971), *Beragio ožio metai* (1982), *Meškos maurojimo metas* (1990). Pagrindinės jo kūrybos temos – nepriklausomos Lietuvos kaimas, provincijos miestas, lietuviai svetur.

Kazimiero Barėno ir jos žmonos Marijos rūpestiu turtinga rašytojo asmeninė biblioteka padovanota Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės – Bitės viešajai bibliotekai.

Išėjimoje Kazimierui Barėnui netrūko užtarnauto dėmesio, o Lietuvoje išleistos tik dvi jo knygos *Dvidešimt viena Veronika* (1997) ir *Apsakymų rinktinė* (2004), o 2005 m. leidykla „Varpai“ išleido Leono Peleckio – Kaktavičiaus monografiją *Kazimieras Barėnas: gyvenimas ir kūryba*.

Lietuvos Respublikos prezidento dekretu Pirmosios lietuviškos knygos 450 metų sukakties proga apdovanotas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu.

Visą savo gyvenimą prasmingai ir pasiaukojamai dirbęs kultūros

Kazimieras Barėnas.

labai, savo gražius darbus daręs su dėtingomis sąlygomis, Kazimieras Barėnas išliks mums kaip originalaus talento rašytojas, ištikimas Lietuvos sūnus, gyvenęs ir dirbęs toli esančiai tėvynei.

Pr.

Indija, Putapartis ...

Atkelta iš 3 psl.

kočioja rankomis ryžius. Maigo juos rankomis ir valioja aštrių ugninių padažų dubenėliuose. Taip įsisemkia į akis, lyg būtų nematoma – šypsosi savo bedante šypsena.

Tik ryžių, trupančių kamučiais palaima, daugiau jokių troškimų.

Putapartis – miestelis, tikriausiai visados atmintyje išlikiantis it kokia miniatiūrinė pasakų karalystė (jau vien pavadinimas! Nelyg paparcio žiedo ieškoti keliaujančių vieta) – cukrinės karalystės kaimas, esantis kremu išpuoštoje torto viršūnėje... Balti rožinių – žydrų-geltonų atspalvių nameliai saulėje, ryškiaspalvių moterų sarių procesijos, saldžių pyragaičių ir smilkalų dvelksmas, gyvomis gėlėmis apkašiotos grakščios rikšos ir „tuk-tukai“, ant žemės sutūpę besišypsantys gėlių girliandų (skirtų puošti dievų atvaizdams) pardavėjos, geltonųjų mango prekystaliai, daugybė mieguistų liesų benamių šunų, miestelį vis „užgulantys“ beždžionių būriai ir retsykiais iškilmingai pasivaikščioti išvedamas, šlepsintis gatvėmis dramblys vardu Šventoji Gyta, iš paskos bėgant klykaujantiems vaikams.

Žinoma, visa ko centre – Satja Sai Babos legenda (jo nuotrauka čia visur – ant kioskelių, prekystalių, mašinų langų), jo jau mitu virtusi gyvenimo istorija (skambanti, kaip kadaise motiūtės pasaka apie kūdikėlį Jėzų): 1926 lapkričio 23 Putaparcio kaime lyje gimusio berniuko Satja Narajana Radžu neturtingų tėvų namuose, pasak liudininkų, patys užgroję muzikos instrumentai, iš vystyklų išlindęs kobra (induiзме – Šivos, Šv. Trejybės simbolis); netrukus vaikas ėmęs stebinti bendraamžius iš niekur materializuotais saldainiais ir vaisiais; o sulaukęs trylikos metų (po kelių sąmonės netekimų ir keistų nepaaiškinamų priepuolių) Satja paskelbęs, jog esąs Avataras Satja Sai Baba – Indijos gyvenusio musulmonų šventojo Širdi Sai Babos (1856-1918) reinkarnacija; patvirtinta, jog tai tiesa – rastos Širdi Sai Babos nuotraukos, gyvenimo liudininkai. Netrukus Satja ėmęs aiškinti Vedas ir kitus induistų šventraščius, cituoti ilgiausius senuosius tekstus sanskrito kalba (nors to niekad nebuvo mokęsis mokykloje), daryti savo keistus, daugelį „nuginkluojančius“ stebuklus...

Prašanti Nilayam Ašramas („Aukščiausios Ramybės buveinė“) čia inaugurata 1965 metais – iš pradžių tai buvęs Jo mokinių ir pasekėjų Ašramas, kaip ir kiekvienas Indijoje – vėliau vis daugiau piligrimų ėmę plūsti iš viso pasaulio, pavilioti Satja Sai Babos mokymo ir, žinoma, gando apie stebuklus; prieš gerą dešimtmetį Prašanti Nilajamas virto ištisu miestu – su sava tvarka, taisyklėmis, gatvėmis ir namais atvykstantiems, parkais, parduotuvėmis, valgyklomis, „sevadalais“ (savanoriais tvarkdariais). Visas Putapartis gyvena Ašramo ritmu, Ašramo įvykiais – įvažiuojus čia, kitas pasaulis, rodos, lieka toli toli.

...Nesyk grįžtančios atmintin pirmojo atvykimo į Putapartį akimirkos: tarsi sulėtintame filme autobusas lėtai slenka miestelio gatvėmis, už nugaros lieka didžiulė Sai Babos įkurta širdies ligoninė, keliukas į Putaparcio oro uostą, muzikos kolegija, mokykla; prieš akis – švytintys rožiniai vartai „Welcome to Puttaparti“; ir... staiga, jau riedant centrine gatve – užrašai ant kelio stulpų, pasitinkantys vietoj mūsų pasaulio miestuose įprastų reklamų:

„Dievas neturi jokių troškimų. Dievas yra amžinoji išmintis“.

Geismas + gyvenimas = Žmogus; Gyvenimas – geismas = Dievas“.

Meilė yra rožė. Prisiiršimas yra spygliai. Rožės be spyglių nebūna. Nuskink rožę, nepaliesdamas spyglių“.

Lyg čionykščio kelio ženklai. Lyg pasakoje. Satja Sai Babos sentencijos vietinė telugų, anglų, japonų, italų, vokiečių, rusų kalbomis.

Kažkodėl jau tada, pirmąsyk tai regint, norėjosi pravirkti. Lyg tau staiga, garsiai – spalvotais užrašais ant kelio stulpų – primintų apie tai, kas mūsų pasaulyje tapo slapta, apie ką išgirstam tik sakraliausiose vietose, apie ką, rodos, leista pagalvoti tik savo tylos celėse.

Jau sapnavau, kad atvykstu čia – tai prisimenu vos įžengus pro žydrutėlius Ašramo vartus su besikarstančiomis beždžionėmis, pro kuriuos nuo čia pat esančios autobusų stoties tiesiog įneša į vakarinį daršaną skubanti spalvotų moterų sarių minia.

Vos prieš keletą dienų sapne jau regečiau lygiai tokį pat baltą kelią į kalną, kuriuo kyla baltarūbiai vyrai ir moterys! Staiga prisimenu, jog tuomet, sapne, bijojau – tarsi reikėtų kažką negrįžtamai palikti ir eiti tuo keliu. Su kažkuo atsisveikinti, palikus už vartų.

Keista, viskas lygiai kaip tame sapne: baltos aukštos Ašramo sienos, kurias atpažįstu su laga-

minu lėtai slinkdama jo takais. Lygiai toks kelias į kalną, vedantis prie Meditacijos medžio.

Tą vakarą (viskas dar atrodo, lyg būčiau čia atklydus tik vienai nakčiai, trumpam epizodui – tolimai, egzotiškai, keista) jaučiuos, lyg vėl sapnuočiau – ypač kai po vakarienės su pakeleive Inga išeiname pasivaikščioti į Ašramo „mandalos“ centrą – sodą prieš Satja Sai Babos namus, apšviestus ir švytintus per naktį – prieš juos kas vakarą, grįždami į savo kambarius, žmonės sustoja vakarinei maldai, susikaupimui, lyg prieš altorių tyloje.

Tą pirmą vakarą, nusiavęs batus ir, kaip visi, sustojęs prie sodo tvorelės, klykaujant paukščiams lyg kokiam rojau sode, prisimenu: staiga padvelkęs cinamono kvapas, taip stipriai, tarsi aplink augtų cinamonu kvepiantys medžiai ar gėlės, tarsi kas keptų pyragą...

Kai lyg koki „stebuklą“ apie tai ištariu Ingai (čia nebe „naujokei“, stovint čia greta – ji, nors neužuodžia jokio kvapo, visai nenustemba: čia dažnai atsitinka keistų dalykų, sako – „sykį stovėjau, ir staiga pūstelėjo toks stiprus vėjas – nors aplink buvo visiškai ramu“.

Nesyk paskui prisiminsiu tą cinamono kvapą: stebuklas?

Ir vėl – ne, nebuvo jokio stebuklo, tiesiog vėjo dvelksmas.

Ir vėl: stebuklas.

Vėliau atrodys, tą vakarą susapnavau sugrįžimą į tėviškę – į seną tėvų sodą, dvelkiantį obulių, vyšnių, cinamono kvapais.

Netrukus, dar iš labai toli, pamatysiu ir patį legendinį Satja Sai Babą – Prašant Mandiro, didžiausio Ašramo šventyklos,

pavėsyje, popietinio daršano (palaiminimo) metu – tūkstančiai ties virpančias rankas, kai pro šalį įvažiuos Jo raudonas blizgantis automobilis (jau porą metų Satja Sai Baba, negalintis pats vaikščioti dėl kojos operacijos, atvežamas automobiliu) ir išnirs mažutė jo figūrėlė, pakylanti į savo sostą klausyti badžanų (ritualinių giesmių senovės Vedų tekstais), laiminti susirinkusių. Visai ne tokį įsivaizdavau – daug didesnį, valdingesnį, galingesnį; o ten toluomoje nuolanki šypsena, gležnutis kūnas, švytinčio oranžinio audeklo išspatas...

Oranžinis taškelis toluomoje – poetiška pranašystė, Satja Sai Babos ištarta prieš kelis dešimtmečius: jau tada mokiniams pasakęs, kad įkurs Ašramą, į kurį ims plūsti vis daugiau žmonių iš viso pasaulio; gyvenimo pabaigoje taps „oranžiniu taškeliu toluomoje“, kad gyvens devyniasdešimt šešerius metus – tuomet netrukus vėl atgims kitame Pietų Indijos kaime kaip Prema Sai Baba (sanskrito k. „Prema“ – Meilė, „Satja“ – Tiesa)...

Galvoju apie tai, žiūrėdama iš toli į paslaptingą oranžinį taškelį ir vėl mintys lyg bičių spiečius: ne, visa tai išgalvota pasaka, į kurią čia patekau... O prieš akis, kaip tyčia – naivus indiškų vaikų spektaklis (čia, priešais Sai Babos sostą, Ašramo „scenoje“ įvairių indišų švenčių progomis dažnai vyksta atvykstančių artistų, vaikų pasirodymai, koncertai, dažniausiai vaizduojantys scenas iš dievų gyvenimo – pasijuntu lyg kokiame indų filme!). Bet, rodos, tūkstančiai akių aplink žvelgia tik į tą taškelį – žvelgia taip, jog negali nepatikėti, kad tuoj tuoj įvyks kažkas nepaprastai svarbaus.

Kada spektaklis baigiasi – visi įsitempę sustingsta; rodos, nuščiūva net paukščiai ant Mandiro šviestuvų (kuriuos paprastai vaiko sevadalės ilgomis šluotomis); Satja Sai Babą baltarūbiai mokiniai nulydi iki automobilio, kuris it per ledą iš lėto tolsta blizgančiomis marmurinėmis šventyklos grindimis pro minią – užtamsinti net automobilio stiklai, tik praviras langelis, pro

kurį jis nužvelgia žmones. Tas žvilgsnis – galbūt tik akimirksnis, tik akies kraštelio pasiūsta mintis –

Kai automobilis pradingsta, įvažiuoja į paslaptingą jo namų teritoriją, visi atsikvepia, kečiasi – minia lėtai ima plaukti iš šventyklos...

Vėliau perskaitysiu: „Niekada neiššvaistyk daršano jėgos. Rask ramų kampelį po manojo daršano, kur gali pabūti ramybėje... Mano energija teka iš manęs, kai važiuoju pro tave. Jei po to puls kalbėtis su kitais, akimirksniu ši vertingą energiją išsisklaidys ir grįš tavo nepanaudota (...) Tu esi keičiamas diena po dienos“.

Pirmąsias dienas laikiu, kad pajusiu kažką nepaprastą; mėginu įprasti laikytis Ašramo apeigų, čionykščio rituališko kasdienio ritmo: švintant penktą rytą – šventiausia Omkaro (saulės pasveikinimo) apeiga ir ėjimas apie šventyklą, paskui dukart per dieną, ryte ir popietę, daršanai ir badžanų giedojimas (per kuriuos Satja Sai Baba paprastai sėdi savo soste šventyklos priekyje); bei žmogiško gyvenimo ritualai – pusryčiai, pietūs ir vakarienės Ašramo valgyklose, vakarinis pasivaikščiojimas, kokoso sulčių gėrimas, kuriuos skaldo jaukiame parkelyje jauni indukai, ėjimas į Ašramo parduotuvę (ryte – moterys, popiet vyrai). Daugelio maldos vakarą prie Satja Sai Babos namų, prie Ganeišos (drambliagalvio dievo įsikūnijimo) ir Lakšmės (moteriškos dievybės – šeimos globėjos) altorių. Devintą – jau miego laikas, gėstančios šviesos, uždaryti Ašramo vartai...

Nieko ypatingo. Nieko nepaprasto. Jokių ypatingų mokymų, meditacijų, intelektualiam pasauliui būtinų „stebuklingų“ žinių, kaip kituo-

Nukelta į 8 psl.

Indija, Putapartis...

Atkelta iš 7 psl.

se Indijos Ašramuose, į kuriuos irgi plūsta daugybė vakariečių. Tiesa, paskaitos kas rytą (vedamos Satja Sai Babos mokinių ir pasekėjų) – apie Jo mokymą ir dvasinį kelią. Bet jos irgi nepanašios į mūsų pasakaitas – rituališkos, su giesmėmis, mūsų pasauliui neįprastai paprastos.

Bet svarbiausia apeiga – pats laukimas: likus kelioms valandoms ligi daršanų daugybė žmonių (vyrai ir moterys atskirai) rikiuojasi ir suklaupia eilėse aplink šventyklą, kad patektų kuo arčiau. Dar valandą iki daršano pradžios tūkstantinė, baltu lyg ežeras blizgančiu marmuru nuklota šventykla jau prisigrūdusi žmonių: klūpantys vyrai baltais drabužiais – kairėje pusėje, moterų pusė marga it gėlių laukas...

Jau pirmomis dienomis tiesiog fiziškai galima pajusti tirštą to laukimo debesį, pakilusį virš Ašramo: visų mintys apie tą patį – kad pažvelgtų, nusišypsotų, gal gal – pasikviestų interviu, palaimintų, gal gal gal ką nors materializuotų (pasakojama, jog dar prieš dešimtmetį galima buvo kalbėtis su Mokytoju, vaikštinėjančiu Ašramo takais – dabar nebe, tik iš tolo, dabar tau liepia laukti – pasak Satja Sai Babos, tai jau prasidėjęs ir dar šešiolika metų trukšiantis jo kūno tolsmo laikas, kuomet mintys ir mokymas stiprėja, o kūnas silpsta, atsisveikina...)

Sunkiausia pradžioje buvo susitaikyti su tuo laukimu, paklusti (nors prieš nieką nemėginau maištauti, bet... viduje minčių maištas, ne ką silpnesnis už veiksmų: važiuoju čia piligrimystėn, tylon, kelionėn į save – o aplink tūkstančiai krenkščiančių, dvokiančių prakaitu, besistumdantių...); susitaikyti su mūsų intelektualiajam pasauliui tarsi žaidimai atrodančiomis taisyklėmis, pvz. numerėlių traukimu – kad patektum artyn į pirmąsias šventyklos eiles (kad būtum arčiau jo) prieš gerą kelias valandas. Reikalavimas nesinešti į Prašanti Mandiro apeigas nieko – tušinuko, užrašų knygtės nei knygos (jeinant į Mandirą tave tikrina nuo galvos iki kojų, lyg sėdant į lektuvą). Nesuvokti, kodėl, jei Satja Sai Baba kartoja: „esu ne kū-

nas” – visi taip veržiasi į priekį, it išprotėję puola vytis jo automobilių, ir didžiausias pasiekimas čia, didžiausia laimė išreiškiama žodžiais: „Jis į mane pažiūrėjo!”; matyti „dvasingas” besistumdantis indas greta – ir regėti, kaip jos, vos tik Sai Baba išvažiuoja iš šventyklos, lyg atlikę pareigą, tuoj puola į Ašramo parduotuves... Kodėl, jei jau moko prarasti ego – visų akyse spindi: pažiūrėk į mane, mane, mane, aš už kitą daugiau nusipelniau to žvilgsnio; tarsi būtum eilėje prie Dievo – erzino ta minčių, nuomonių raizgalynė, legendų lava: Sai Baba materializavo tą, aną...

Atrodė pabūsiu kelias dienas ir bėgsiu iš čia, pasiieškosiu kokio kambarėlio už Ašramo sienų – tik retsykiais ateisiu pasiklausti nuostabių indiškų badžanų.

Ir niekas nestabdė. Niekas nepataikavo tam minčių maištui, ne-guodė (čia visi pritilę ir labai nesi-dalina išpūdžiais, rodos, visi užsi-sklendę savajame laukime) – nori, ištrūk. Neik į daršanus, klajok po Putapartį, sėdėk prie Meditacijos medžio (ten ir buvo mieliausia tada, vienintelė tyli vieta) su atlekiančiais pulkais beždžionių, klausykis atsklindančių badžanų giedojimo.

Arba išvis, išvažiuok ir nebe-grįžk. Tavo pasirinkimo laisvė, tavo kelias...

Bet tuo pat metu atrodė, kad kažkas į tave žiūri ir žinodamas mintis stebi, šypsosi. Žino, kad pasiliksi.

Gal stabdė ir prisiminimas cinamono kvapo?

Ar toji palaiminga ramybė, tvyranti virš Putaparcio: nereikalaujanti kažko atsisakyti, kažkam mokėti duoklę... Ar Satja Sai Babos nuotraukos, kabančios visur Ašrame – koridoriuose, kambariuose, valgyklose: netikėta tyli šypsena ar įdėmus žvilgsnis; jo ant kortelių ir mažų lapelių užrašyti paprasti žodžiai (bet visuomet taiklūs – atrodo, skirti būtent tau: „Būk tylus ir paprastas”, „Būk nuoširdus”, „Tik tylos gelmėje girdėti Dievo balsas”, „Jei burnoje druska – kokias saldžias sultis bemėgintumėt gerti, vis tiek jausi druską. Iš pradžių reikia gerai išskalauti burną”, „Nešvaistik maisto, pinigų, žinių, energijos”, „Medis gali atrodyti sausas. Bet jis sužydės, atneš vaisius, nenuliūsk”,

„Ženk tik vieną žingsnį, ir aš žengsiu šimtą link tavęs”, „Jūs jau tokie esate: turite kai kurių abejonių, norite tas abejones tuojau pat išsiaiškinti, kad būtų vietos naujoms abejonėms” – tarsi tai, kas dedasi tavo viduje, čia nebūtų jokia paslaptis...

Tuomet, nesuvokdama laukimo prasmės ir negalėdama išsėdėti valandų valandas ant šventyklos akmens grindų, eidavau prie meditacijos medžio ir klausiausi iš tolo atsklindančių badžanų. Panirdavau į Putaparcio gelmę, kur virė tikras egzotiškas indiškasis gyvenimas, kuris atrodė ne mažiau mielas. Slėpiausi Ašramo bibliotekoje, kur pirmąsyk atsiverčiau Satja Sai Babos knygas. Viskas nuo jų ir prasidėjo – prabilusių apie kažką, ko tikriausiai čia atvažiuoju, ko ieškojau.

Pamenu, vieną popiečių, nebuenėjusi į šventyklą laukti rytinio daršano, pasukau į Ašramo bibliotekėlę. Ten nedidelėje salėje (kur vėl keistos nervinančios taisyklių taisyklės: nusiimti batus, eiti į moterų pusę, nors baisiai tvanku – nenusimesti skraistės; kai paslaptis nusimetu, besišypsanti sevaldė tuojau: „apdenkite, prašau, pečius skara”) nuo lentynos paėmiau vieną Satja Sai Babos knygą. Ir... pirmas netyčia atsiverstas puslapis, pirma perskaityta mintis buvo – atsakymas.

„...Išmintis atveda į mintį, kad nebereikia eiti į šventyklą ar bažnyčią. Visa žmogaus veikla tampa judančia šventykla...”

Suglumau vėl, kaip prisiminus sapną ar užuodus cinamono kvapą. Vėlgi, ta citata laiku ir vietoje: atsitiktinumas, sutapimas? Ar balsas nematomo, bet jau imančio kartu keliauti herojaus, pakeleivio? Ar mintys Dramaturgo, tyliai pakuždetos? Ar vėl, tiesiog sutapimas?...

Šiaip ar taip, tapo ramu. Vadinas, galima ir neiti šventyklon, vadinasi leidžia? Tą popietę vėl nuėjau prie Meditacijos medžio – tai ypatinga Ašramo vieta ant kalnelio (einant link jos, irgi matai užrašus ant kelio stulpų: „Dievas neturi jokių troškimų, Dievas yra amžina išmintis”, „Rankos tarp žmonių, galva – virš miško, toks turi būti gyvenimo kelias”), iš čia atsiveria Putaparcio panorama. Satja Sai Baba šį medį pasodino prieš kelis dešimtmečius; sako, po šaknimis padėjęs iš dykumos smėlio materializuotą šventraščių rinkinį, senosiomis kal-

bomis (po tuo medžiu visados rasi ką nors besėdintį it kokį Budą, belaukiantį nušvitimo...).

Netrukus iš paskos atskubejo ir beždžionių būrys (jau imu suprastipriprasti, kad Putapartyje, nors čia ir Ašramas, niekad viskas nebus ligi galo rimta!), atsitempiančių tikriausiai iš kokio vienuolyno gyventojų pasalomis pagrobtą maišą su didžiuuliu arbūzu – beždžionės aplink žiaumojo, rankomis traiskydamos sultingą vidurį; viena jų, kaip grimasa po medžiu įtemptai medituojančiam piligrimui, atsitūpė ant akmens šventuolės pozoje; kažkoks indas netolies iš čiaupo laistyti gėlėms skalavo galvą, iš tolo sklido badžanos...

Sėdėjau po tuo keistuoju Putaparcio medžiu, kurio šakos vėl virsta šaknimis ir apsisivijusios viena kitą tarsi vijokliai grįžta į žemę... Prisiminiau induistų knygose piešiamą Pasaulio medį, leidžiantį šaknis iš dangaus; jo šakas, vėl grįžtančias į dangų (mūsų kūnų kelionės įvaizdį – grįžti atgal į pradžią, į visatos gelmes, virsti trąša ar oru kitiems...).

„Pažiūrėję į tą medį, matome kad daugybė šakų, lapų ir šakelių turi vieną kamieną kaip visiems bendrą pamatą. Tas kamienas remiasi į šaknis. Bandymas palaistyti kiekvieną lapą ir kiekvieną šaką užimtų daug laiko, ir vanduo nueitų veltui. Bet jei nukreipsime tą visų vandenį į medžio šaknis, tada kiekviena šaka ir lapas, ir šakelė savaime gaus drėgmės tinkamiausiu būdu.

Dievas – Šaknis, iš kurios atsiranda visų būtis. Geriausia yra visų pirma mylėti Dievą, mylėti jį iš visos širdies. Tada jūsų meilė savaime apims įvairius individus.”

Skačiau, ir atrodė, imu su kažkuo, nematomu, esančiu šalia, kalbėtis...

„Kaip gali ribotas suprasti beribio gelmes?”

Kaip gali skuzdėlė įkopti į kalną?

Bet kad pajustum jūrą – užtenka paragauti lašą jos vandens, nebūtina ją visą išgerti”.

Eduardas Volteris

Atkelta iš 6 psl.

rio studentu ir globotiniu buvo būsimasis mūsų kalbotyros genijus Kazimieras Būga. Kai Vilniuje dr. Jonas Basanavičius su bendraminčiais 1907 m. įsteigė Mokslo draugiją, tame darbe labai aktyviai reikšėsi ir E. Volteris. Draugijai jis padovanojo per tūkstantį lituanistinių knygų. 1911 m. vasarą E. Volteris kartu su kitu draugijos nariu Helsinkio universiteto profesoriumi A. Niemiū keliavo po Džukiją, užrašinėdami liaudies dainas ir kitokią tautosaką. Jiems talkino V. Krėvė-Mickevičius ir S. Šimkus. Bendrų ekspedicijų

dėka mūsų tautos dvasiniai turtai vėrėsi pasauliui; kartu tai davė postūmį tyrinėti kalbinius ir kultūrinius tautų ryšius.

Po bolševikinio 1917 m. perversmo E. Volteris dar liko dirbti Peterburgo universitete. Tik 1918 m. lapkritį patyręs saugumo organų arešto siaubą, su žmona, kilusia iš Panevėžio, išvyko gyventi į Lietuvą. Vilniuje jam buvo pavesta vadovauti Lietuvos centriniam knygynui, – taip tuomet buvo vadinama nacionalinė biblioteka. Nuo lenkų okupacijos pasitraukęs į Kauną, ten ejo tas pačias pareigas. Kuriant Aukštuosius mokslo kursus, E.

Volteris buvo pakviestas į organizacinę komisiją. 1922 m. jis tapo Kauno universiteto profesoriumi ir Kauno miesto muziejaus direktoriumi. Buvo išrinktas ir Archeologinės komisijos pirmininku pirmajai trejų metų kadencijai. Profesoriaus autoritetas padėjo suformuoti archeologinių tyrinėjimų, muziejininkystės, kultūros paminklų apsaugos pamatus valstybės tapimo laikmečiu. Dar paminėtina, kad 1930 m. jis pirmasis archeologiškai tyrinėjo Kauno pilį. Mokslo ir kultūros labui E. Volteris darbavosi iki gilių senatvės. Mirė 1941 m. gruodžio 14 d.; laidotuvės gūdžiu okupacijos laikmečiu nebuvo priderančios jo nuopelnų žmogui. Ir net mokslininko kapas neišliko, po karo sunaikinus Kauno evangelikų kapi-

nes.

Ilgametės profesoriaus E. Volterio veiklos rezultatas – moksliniuose leidiniuose, žurnaluose, laikraščiuose įvairiomis kalbomis paskelbti daugiau nei 400 straipsnių apie lietuvių kalbą, tarmes, tautosaką, papročius, praeities materialinės bei dvasinės kultūros paminklus ir jų tyrinėjimus, rašytojus ir kultūros veikėjus. Ir dar: šis mokslininkas – istorinio latvių ir lietuvių bendrumo laidas. Plačiau apie mokslinius E. Volterio darbus parašyta P. Kulikausko ir G. Zabelos knygoje *Lietuvos archeologijos istorija* (1999 m.), išleista ir jo bibliografija (sud. S. Bušmienė, 1973 m.), tačiau neabejotinai tokia asmenybė nusipelnė atskiros monografijos. ■